

Viure millor amb menys: tretze propostes

Suplement del Quadern n. 200 de CJ - (n. 234) - Setembre 2016

Roger de Llúria, 13 - 08010 Barcelona - 93 317 23 38 - info@fespinal.com

www.cristianismeijusticia.net

L'actual crisi ecològica té les seves arrels en una manera de relacionar-nos amb la natura i amb els altres humans. En aquesta relació es prioritzen determinats valors, i això va estructurant una mentalitat que és compartida per moltes persones arreu del planeta.

Alguns valors que proposa l'encíclica *Laudato Si'* podrien ajudar a un canvi de mentalitat, a una nova cultura. Són valors, malauradament no sempre practicats, que trobem en el cristianisme, i també en l'humanisme, però que poden ser compartits per moltes altres tradicions ètiques i religioses.

1. Ser capaços de viure sàviament i de pensar en profunditat [núm. 47], una qualitat que s'oposaria al sorollós món digital, al pensament superficial, atès que la veritable saviesa no s'aconsegueix amb la simple acumulació d'informació. Molt relacionada amb aquest valor, caldria

destacar la capacitat de sortir d'un mateix cap a l'altre, una qualitat també necessària per a reconèixer la vàlua de la resta de criatures [núm. 208].

2. Ampliar a les futures generacions el concepte de *proïsme* que trobem en la «regla d'or» de les grans tradicions religioses. Aquesta ampliació ens faria adonar que les nostres accions (i les nostres omissions) tenen conseqüències en el futur, ja que poden hipotecar la vida dels nostres descendents. Parlem d'hipoteca econòmica i social, perquè traslladaríem al futur la solució del problema. La *Laudato Si'* considera aquest aspecte una qüestió de justícia [núm. 159]. Pensar en les properes generacions implica ser generós i anar més enllà del curt termini. L'encíclica crítica especialment la immediatesa política, que no pensa en el bé comú a llarg termini, sinó en un curt termini que respon només a interessos electorals [núm. 178].

3. Considerar que allò que fem i que fet un impacte sobre la natura pugui ser universalitzable. Cal que ens preguntem, doncs, què passaria si tota la humanitat actués com fem nosaltres: si tothom consumís com nosaltres, si tothom viatgés com nosaltres... Creiem que un imperatiu així posaria en qüestió els hàbits actuals de consum dels països rics, i també moltes de les pautes d'extracció dels recursos naturals.

4. Apostar per un creixement que no sigui voraç i irresponsable, i per tant, redefinir el concepte de *progrés*. Un desenvolupament tecnològic i econòmic que no condueixi a un món millor i a una qualitat de vida integralment superior no es pot considerar progrés [núm. 194]. L'encíclica fa una crítica del discurs sobre el desenvolupament sostenible i la responsabilitat social i ambiental de les empreses, que «sol convertir-se en un recurs diversiu i exculpatori que absorbeix valors del discurs ecologista dins la lògica de les finances i de la tecnocràcia», i que al final acostuma a «reduir-se a una sèrie d'accions de màrqueting i imatge» [núm. 194]. I davant d'això reivindica la idea d'«acceptar cert decreixement en algunes parts del món aportant recursos perquè es pugui créixer sanament en altres parts» [núm. 193].

5. Prendre consciència del valor de la interdependència, del fet que l'espècie humana depèn de les altres espècies, en tant que la comunió entre els éssers vius és fonamental. El nostre ambient cultural potencia que pensem en primer lloc en nosaltres mateixos i no facilita que prenguem consciència de la realitat de la interdependència entre tots els éssers. Malauradament, no hem après a viure el

que som com a do dels altres –siguin persones, animals o plantes–, i quan ens hi relacionem, sovint els tractem com a mers objectes. D'aquesta manera, som incapaços d'acollir com a propi el que pensem, el que senten, el que pateixen, i ens limitem a relacionar-nos-hi com si fossin objectes que observem o manipulem, però que no ens obliguen a res (*ob-ligare*). Aquesta consciència de la interdependència hauria de portar a una ètica de la compassió universal que promogui que tots els éssers vius, especialment els més febles i amenaçats, puguin viure.

6. Viure i entendre la nostra vida com a do, com a regal. Aquest do ens obliga a tenir-ne cura, i a tenir cura també de la vida dels altres, sobretot d'aquells que són més vulnerables. El que hem rebut gratuïtament també ho donem gratuïtament als altres. *Donar* vol dir 'ajudar a crear les condicions perquè la vida es pugui desenvolupar plenament'. A més d'entendre la vida com a do, cal que tinguem en compte que també la natura és regal que ens ajuda a viure; és l'entorn que fa possible la nostra vida, i per això, hem de cuidar-la i no reduir-la a simple cosa o objecte de la nostra manipulació [núm. 82].

7. Aprendre a apreciar les diferents dimensions de la felicitat, que no es poden reduir al fet de tenir o posseir. La nostra societat fomenta un estil de vida que no té sentit sense símbols de possessió o d'estatus. També hi trobem un estil de vida marcat per un accentuat individualisme, una manera de viure fragmentada i atomitzada. Així, hauríem d'apreciar les dimensions més relacionals de la felicitat que comportarien aprendre a viure d'una manera més austera i sòbria, a viure amb

el que realment necessitem, i frenar així el desig insaciable i voraç. Aquesta austeritat de vida significa viure més senzillament perquè tothom pugui viure. «L'espiritualitat cristiana proposa un creixement amb sobrietat i una capacitat de gaudir amb poc. És un retorn a la simplicitat que ens permet d'aturar-nos a valorar les coses petites» [núm. 222]. Necessitem aprendre noves pautes de consum més sostenibles. «L'espiritualitat cristiana proposa una manera alternativa d'entendre la qualitat de vida, i encoratja un estil de vida profètic i contemplatiu, capaç de gaudir profundament sense obsessionar-se pel consum» [núm. 222]. L'encíclica adverteix que «la constant acumulació de possibilitats per a consumir distreu el cor i impedeix valorar cada cosa i cada moment» [núm. 222], i constata que «fer-se present serenament davant cada realitat, per petita que sigui, ens obre moltes més possibilitats de comprensió i de realització personal» [núm. 222].

8. Deixar-se guiar pel principi de precaució, recollit en la Declaració de Rio (1992), segons el qual davant de la possibilitat de danys greus i irreversibles, no cal tenir una certesa absoluta per a prendre mesures. L'encíclica relaciona aquesta idea amb l'opció preferencial pels pobres quan afirma que «aquest principi de precaució permet la protecció dels més febles, que disposen de pocs mitjans per a defensar-se i per a aportar proves irrefutables» [núm. 186].

9. Unir estretament la qüestió social i l'ecològica. Alguns autors de l'àmbit de l'ecologia ja havien expressat aquesta unió amb el concepte de *justícia mediambiental*, que considera l'ecologia com a part de la nova noció complexa de

justícia. «[...] avui no podem deixar de reconèixer que un veritable plantejament ecològic es converteix sempre en un plantejament social, que ha d'integrar la justícia en les discussions sobre l'ambient, per tal d'escoltar tant el clamor de la terra com el clamor dels pobres» [núm. 49]. A més, l'encíclica entén la dimensió del respecte a la diversitat cultural com a part d'aquesta noció de *justícia complexa*, ja que són els més pobres i les minories culturals els qui pateixen més la problemàtica ecològica. També fa una crítica de l'homogeneïtzació de les cultures: «la desaparició d'una cultura pot ser tant o més greu que la desaparició d'una espècie animal o vegetal» [núm. 145].

Per aquestes raons, l'encíclica parla d'*ecologia integral*: «No hi ha dues crisis separades, una d'ambiental i una altra de social, sinó una sola i complexa crisi socioambiental. Les trajectòries per a la solució requereixen una aproximació integral per a combatre la pobresa, per a retornar la dignitat als exclosos i simultàniament per a protegir la natura» [núm. 139]. La noció d'*ecologia integral* inclou l'ecologia humana, que és inseparable de la noció clàssica de *bé comú*, principi que compleix el paper central i unificador de l'ètica social [núm. 156]. I s'afina molt més aquest principi quan s'afirma que «en les condicions actuals de la societat mundial, on hi ha tantes injustícies i cada vegada són més les persones descartables, privades de drets humans bàsics, el principi del bé comú es converteix immediatament, com a lògica i ineludible conseqüència, en una crida a la solidaritat i en una opció preferencial pels més pobres» [núm. 158]. I l'encíclica continua dient que «aquesta opció implica treure les conseqüències de la destinació comuna dels béns de la terra» [núm. 158].

10. Recuperar una certa sacralitat de la natura que formaria part de les cosmovisions menys antropocèntriques; per exemple, acostaments a la realitat des d'alguns corrents filosòfics i religiosos, com el budisme, l'hinduisme, les tradicions ameríndies i el taoisme, que trenquen amb la marcada dualitat subjecte/objecte típica de la mentalitat occidental. Aquest valor també es pot trobar en visions més pneumatològiques del cristianisme, en què cap realitat no és estrictament profana i en què tot està impregnat de l'Esperit, i per això mereix respecte.

11. Retornar a la simplicitat i a la capacitat de gaudir amb poc, que ens permet aturar-nos a valorar allò petit, agrair les possibilitats que ofereix la vida sense aferrar-nos al que tenim ni entristir-nos pel que no tenim [núm. 222]. Aquest valor va en contra del consumisme, reflex del paradigma tecnoeconòmic actual [núm. 203], que intenta omplir el buit del cor humà [núm. 204]. «La sobrietat que es viu amb llibertat i consciència és alliberadora» [núm. 223]. I l'encíclica afirma que no es pot viure una felicitat sobrietat si no s'està en pau amb un mateix [núm. 225]. Aquesta pau interior «té molt a veure amb la cura de l'ecologia i amb el bé comú, perquè, autènticament viscuda, es reflecteix en un estil de vida equilibrat unit a una capacitat d'admiració que porta a la profunditat de la vida» [núm. 225]. Moltes persones sense aquesta pau interior mostren un desequilibri que les mou a fer les coses a tota velocitat i que les porta a atropellar tot el que tenen al seu voltant [núm. 225]. Com ens diu un magnífic fragment del text, «estem parlant d'una actitud del cor, que ho viu tot amb serena atenció, que sap estar plenament present davant algú sense estar pensant en el que ve després, que es lliura

a cada moment com a do diví que ha de ser plenament viscut» [núm. 226].

12. Remarcar el valor dels petits gestos quotidians. L'encíclica afirma que «una ecologia integral també és feta de simples gestos quotidians en què trenquem la lògica de la violència, de l'aprofitament, de l'egoisme» [núm. 230]. I ens recorda que «l'amor, ple de petits gestos de cura mútua, és també civil i polític, i es manifesta en totes les accions que procuren construir un món millor» [núm. 231]. També proposa una cultura de la cura que impregni tota la societat [núm. 231] i ens diu que «no s'ha de pensar que aquests esforços no canviaran el món», ja que «aquestes accions aboquen un bé en la societat que sempre produeix fruits més enllà del que es pugui constatar, perquè provoquen en el si d'aquesta terra un bé que sempre tendeix a difondre's, a vegades invisiblement» [núm. 212]. I afirma que «el desenvolupament d'aquests comportaments ens retorna el sentiment de la pròpia dignitat, ens porta a una major profunditat vital, ens permet d'experimentar que val la pena passar per aquest món» [núm. 212].

13. Valorar el descans, la dimensió celebrativa de la vida, una dimensió receptiva i gratuïta que és una mica diferent de simplement no fer. I «d'aquesta manera, l'acció humana és preservada no únicament de l'activisme buit, sinó també del desenfrenament voraç i de la consciència aïllada que mena a perseguir només el benefici personal» [núm. 237].

Joan Carrera
Membre del grup d'ètica
i sostenibilitat de CJ